LUCRAREA RESTAURATOARE A LUI DUMNEZEU ÎN PSALMUL 145, 8: RIDICARE, LUMINARE ȘI IUBIRE

ADRIAN-CIPRIAN ILIESCU
Master anul II

„*Domnul îndreaptă pe cei gârboviți,*
Domnul înțelepțește orbii, Domnul iubește pe cei drepți”
(Psalmul 145, 8) [1]

Abstract: Studiul de față propune o lectură filologică și patristică a Psalmului 145,8 (146,8 în numerotarea masoretică), verset în care psalmistul mărturisește trei lucrări ale lui Dumnezeu: ridicarea celor gârboviți, înțelepțirea orbilor și iubirea celor drepți. Cercetarea pornește de la o constatare de ordin textual: traducerea românească urmează lecțiunea Septuagintei, care se desparte aici de textul ebraic, întrucât acolo unde masoreticul spune că Domnul deschide ochii orbilor, greaca mărturisește că îi înțelepțește. Analiza lexicală arată că verbul celui dintâi stih, ἀνορθόω, poartă deopotrivă înțelesul ridicării trupului aplecat - fiind chiar verbul folosit pentru femeia gârbovă (Luca 13,13) - și pe acela al restaurării a ceea ce s-a surpat, în vreme ce σοφόω mută orbirea din domeniul vederii în cel al înțelegerii. Mărturia patristică întărește această citire. Sfântul Ioan Gură de Aur consemnează o variantă grecească având „luminează” în locul lui „înțelepțește”, iar Sfântul Chiril al Alexandriei arată că luminarea și înțelepțirea sunt una și aceeași lucrare a Tatălui și a Fiului, întemeindu-și tâlcuirea la Ioan 9 pe același text isaian pe care Fericitul Teodoret al Cirului îl aduce la psalm și pe care Hristos Îl revendică la Nazaret (Luca 4,16-21). Concluzia valorifică termenul patristic ἀνορθωτής, „Cel ce ridică, Cel ce restaurează”, rostit despre Dumnezeu.

Cuvinte cheie: Psalmul 145,8, Septuaginta, restaurar, luminare, receptare patristică.

Abstract: This study offers a philological and patristic reading of Psalm 145:8 (146:8 in the Masoretic numbering), a verse in which the psalmist confesses three works of God: the raising of those bowed down, the making

[1] Toate citatele biblice din studiul de față sunt redate după *Biblia sau Sfânta Scriptură*, ediția Sfântului Sinod, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2018, afară de locurile unde se indică expres altă traducere.

wise of the blind, and the love of the righteous. The inquiry begins from a textual observation: the Romanian translation follows the Septuagint, which parts here from the Hebrew, for where the Masoretic text says that the Lord opens the eyes of the blind, the Greek confesses that He makes them wise. Lexical analysis shows that the verb of the first colon, *anorthoō*, carries both the sense of raising a body bent over, being the verb used of the bowed woman (Luke 13:13), and that of restoring what has collapsed, while *sophoō* shifts blindness from the domain of sight to that of understanding. The patristic witness strengthens this reading. Saint John Chrysostom records a Greek variant reading „enlightens" instead of „makes wis", while Saint Cyril of Alexandria shows that enlightening and making wise are one work of the Father and the Son, grounding his commentary on John 9 upon the same Isaian text that Blessed Theodoret of Cyrus brings to the psalm and that Christ claims at Nazareth. The conclusion draws upon the patristic term *anorthōtēs*, „the One who raises up and restores", spoken of God.

Keywords: Psalm 145,8, Septuagint, restoration, illumination, patristic reception

Acest verset concentrează, într-o formulare scurtă, o întreagă teologie a lucrării lui Dumnezeu cu omul. Psalmistul nu vorbește despre un Dumnezeu îndepărtat, retras în transcendența Sa, ci despre Dumnezeul viu, Care intră în drama făpturii omenești și lucrează restaurarea ei. El ridică pe cel gârbovit, luminează pe cel orb și iubește pe cel drept. În aceste trei lucrări se poate vedea o adevărată icoană a mântuirii: omul este căzut, întunecat și chemat la dreptate, iar Dumnezeu este Cel Care îl ridică, îl luminează și îl așază în iubirea Sa.

Înainte de a intra în tâlcuirea celor trei lucrări, se cuvine o scurtă lămurire asupra textului, căci de ea atârnă tot ce urmează. Forma românească a Psalmului 145,8 urmează îndeaproape Septuaginta, iar aceasta se desparte într-un punct de textul ebraic. Acolo unde textul masoretic mărturisește că Domnul deschide ochii orbilor,[2] Septuaginta spune că Domnul îi înțelepțește pe orbi - grecescul *sophoî*, de la *sophóō*, „a face înțelept".[3] Nu este o simplă

[2] Divergența este consemnată expres de ediția critică românească a Septuagintei: „«înțelepțește pe cei orbi»: TM are «deschide ochii celor orbi»"- *Septuaginta*, vol. IV, tomul I: *Psalmii, Odele, Proverbele, Ecleziastul, Cântarea Cântărilor*, volum coordonat de Cristian Bădiliţă, Francisca Băltăceanu, Monica Broşteanu, în colaborare cu pr. Ioan-Florin Florescu, Bucureşti-Iași, Colegiul Noua Europă-Polirom, 2006, p. 340, nota la Ps 145,8b. Traducerea din acest volum redă versetul: „Domnul îi îndreaptă pe cei zdrobiți; / Domnul îi înțelepțește pe cei orbi, / Domnul îi iubește pe cei drepți" (*ibidem*, p. 340). Aceeași ediție notează, la Ps 144,14, că grecescul redat prin „zdrobiți" corespunde unui „încovoiați" al textului masoretic (*ibidem*, nota la Ps 144,14) - de unde și „gârboviți" al ediției sinodale.

[3] Gerhard Kittel, Gerhard Friedrich (ed.), *Theological Dictionary of the New Testament. Abridged in One Volume*, trad. Geoffrey W. Bromiley, Grand Rapids, MI, Eerdmans, 1985, p.

schimbare de cuvinte: textul ebraic privește redarea vederii trupești, iar cel grecesc, dăruirea înțelegerii. Traducerea românească a păstrat lecțiunea greacă, și tocmai de aceea versetul, în forma pe care o citim, nu privește întâi ochiul, ci mintea și inima.

Prima imagine este cea a omului gârbovit. Gârbovirea nu trebuie înțeleasă doar ca o neputință trupească, deși textul o poate cuprinde și pe aceasta. Într-o lectură duhovnicească, omul gârbovit este omul apăsat, încovoiat spre pământ, lipsit de puterea de a privi spre cer. Este omul împovărat de păcat, de suferință, de frică, de deznădejde sau de robia unei vieți reduse numai la cele materiale. A fi gârbovit înseamnă a nu mai sta drept înaintea lui Dumnezeu, a nu mai avea libertatea interioară de a te ridica spre El. De aceea, afirmația „Domnul îndreaptă pe cei gârboviți" are o forță teologică deosebită. Nu omul se ridică singur printr-o simplă ambiție morală, ci Dumnezeu este Cel Care îl îndreaptă. Mântuirea nu începe cu puterea omului, ci cu lucrarea lui Dumnezeu asupra omului. Omul colaborează, răspunde, se pocăiește, dar inițiativa vindecării rămâne a lui Dumnezeu. În acest sens, versetul nu este doar o încurajare morală, ci o mărturisire despre har.

Această lucrare se vede limpede în vindecarea femeii gârbove din Evanghelia după Luca. Femeia era de optsprezece ani gârbovă și nu putea să se ridice, iar Hristos o cheamă și îi spune: „Femeie, ești dezlegată de neputința ta"; apoi ea „îndată s-a îndreptat și slăvea pe Dumnezeu" (Luca 13,11-13). Aici se vede împlinirea evanghelică a psalmului: ceea ce psalmistul cântă despre Domnul, Hristos arată prin faptă. El nu doar constată gârbovirea omului, ci o dezleagă. Nu doar vede neputința, ci o vindecă. Nu doar poruncește ridicarea, ci dă puterea ridicării. Legătura dintre psalm și această minune nu este numai de înțeles, ci de cuvânt. Verbul prin care Septuaginta spune că Domnul îi ridică pe cei încovoiați este *anorthóō*, „a îndrepta ceea ce stă aplecat" - exact verbul pe care Evanghelia îl folosește pentru femeia gârbovă: *parachrḗma anōrthṓthē*, „îndată s-a îndreptat" (Luca 13,13).[4] Ceea ce psalmistul cântă ca lucrare a lui Dumnezeu, Hristos împlinește cu însuși verbul psalmului. Iar acest cuvânt poartă în el adâncimea pe care articolul de față o mărturisește în titlu: același *anorthóō* înseamnă și „a zidi din nou ceea ce a căzut, a restaura" - cuvântul cu care Iacov vestește ridicarea cortului surpat al lui David (Fapte

---

955, *s.v.* σοφία, σοφός, σοφίζω. Rădăcina σοφ-denotă, la nivel verbal, „a face înțelept", nu „a vindeca" ori „a deschide ochii"; de aici mutarea de accent, în lecțiunea greacă, de pe vedere pe înțelegere.

[4] Johannes P. Louw, Eugene A. Nida (ed.), *Greek-English Lexicon of the New Testament Based on Semantic Domains*, ed. a II-a, New York, United Bible Societies, 1989, §17.33, *s.v.* ἀνορθόω. Este verbul din Luca 13,13 (καὶ παραχρῆμα ἀνωρθώθη) și stă în aceeași familie cu συγκύπτω, „a fi încovoiat", folosit pentru femeie în Luca 13,11 (§17.32).

15,16).[5] Ridicarea celui gârbovit și restaurarea celui căzut sunt, în graiul Scripturii, una și aceeași faptă.

A doua lucrare este luminarea: „Domnul înțelepțește orbii". Textul nu spune simplu că Domnul „vindecă" orbii, ci că îi „înțelepțește". Această nuanță este importantă. Orbirea nu este doar lipsa vederii trupești, ci și lipsa discernământului duhovnicesc. Omul poate avea ochii deschiși și totuși să nu vadă sensul vieții, adevărul, păcatul propriu sau prezența lui Dumnezeu. Poate vedea lumea, dar o poate vedea strâmb, egoist, întunecat. Această deosebire dintre a vedea și a înțelege are temei în chiar cuvintele Scripturii. Grecescul *typhlós*, „orb", are două fețe: la propriu, cel ce nu poate vedea - precum orbul din naștere (Ioan 9,1)[6] -, iar la figurat, cel ce nu poate înțelege, orbul cu mintea și cu duhul.[7] Iar verbul pe care Septuaginta îl pune aici, *sophóō*, „a face înțelept", nu-l așază pe om în rândul celor ce văd, ci în rândul celor ce înțeleg: în graiul Scripturii, *sophós*, înțeleptul, și *typhlós* cel duhovnicesc sunt cuvinte așezate față în față, unul ca „înțelegere care rodește înțelepciune", celălalt ca „neputință de a înțelege".[8] De aceea, când Domnul „înțelepțește orbii", El nu

---

[5] Louw-Nida, *op. cit.*, §45.4, *s.v.* ἀνορθόω. Lexiconul deosebește două valori ale aceluiași verb: îndreptarea trupului aplecat (§17.33) și restaurarea a ceea ce s-a surpat - „to restore, to build up again" -, cu exemplul din Fapte 15,16 (καὶ ἀνορθώσω αὐτήν), despre cortul căzut al lui David. Aceeași dublă rază semantică o consemnează și lexiconul patristic: G. W. H. Lampe (ed.), *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford, Oxford University Press, 1961, p. 148, *s.v.* ἀνορθόω: „restore, set straight again; raise up, lift up", cu întrebuințare metaforică pentru ridicarea lăuntrică - τὸ ταπεινὸν τῆς ψυχῆς, starea căzută a sufletului, îndreptată prin învățătură (Grigorie Taumaturgul). Mai mult, rădăcina dă la Părinți și numele lucrător al lui Dumnezeu: ἀνορθωτής, „one who raises up, restores" (*ibidem*, p. 149, la Efrem Sirul).

[6] Louw-Nida, *op. cit.*, §24.38, *s.v.* τυφλός: „unable to see, blind", cu exemplul din Ioan 9,1 (ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς).

[7] Louw-Nida, *op. cit.*, §32.42: extensie figurată a lui τυφλός, „pertaining to not being able to understand". Astfel „orbirea" capătă în greacă și un sens noetic - neputința de a înțelege -, nu doar unul senzorial.

[8] Louw-Nida, *op. cit.*, §32.33 și §32.42. Este semnificativ că lexiconul așază σοφός - „understanding resulting in wisdom" - și τυφλός în sens figurat - „not being able to understand" - în același domeniu semantic, 32, al Înțelegerii, ca termeni-pereche opuși: în graiul Scripturii, contrariul înțeleptului nu este cel ce nu vede, ci cel ce nu pricepe. Verbul propriu-zis al psalmului, σοφόω, nu apare în Noul Testament și lipsește, prin urmare, din lexicoanele nou-testamentare; pentru întrebuințarea lui patristică, vezi Lampe, *op. cit.*, p. 1247, *s.v.* σοφόω: „make wise". Lampe atestă verbul având-L pe Dumnezeu ca subiect, iar ca obiect nu vederea, ci τὸ ἀσύνετον, „ceea ce este lipsit de înțelegere", și, spus despre Hristos, τὰ σοφίας δεκτικά, „cele primitoare de înțelepciune", trimițând la Sfântul Chiril al Alexandriei. Locul se citește astfel în tâlcuirea acestuia la Ioan 8,36: „Căci precum, deoarece este prin fire și Înțelepciunea, și Lumina, și Puterea, înțelepțește pe cele capabile să primească înțelepciunea, și luminează cele ce au nevoie de lumină, și împuternicește pe cele ce sunt lipsite de putere, la fel, deoarece este Dumnezeu din Dumnezeu […], le dăruiește libertatea tuturor celor ce voiesc" (Sfântul Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*, traducere, introducere și note de pr. prof. Dumitru Stăniloae, col. „Părinți și Scriitori Bisericești", vol. 41, București, Editura

deschide întâi ochii, ci mintea; nu dă întâi vederea lucrurilor, ci înțelegerea lor. În Ioan 9 cele două se întâlnesc, iar cele două înțelesuri ale orbirii se contopesc într-unul singur.[9] Că deosebirea aceasta nu este o subtilitate a cercetării moderne o dovedește însuși felul în care au citit-o Părinții. Tâlcuind Psalmul 145, Sfântul Ioan Gură de Aur se oprește exact asupra cuvântului nostru și face ceea ce face rareori un tâlcuitor: compară între ele versiunile grecești ale Psaltirii. După ce citează „Domnul înțelepțește orbii", adaugă îndată că o altă versiune are, în locul acesta, „luminează".[10] Nu este un amănunt de erudiție: sfântul mărturisește că textul însuși a șovăit aici între a lumina și a înțelepți - adică între dăruirea vederii și dăruirea priceperii - și că tradiția greacă a păstrat amândouă căile. Mai mult, tâlcuind mai departe, el însuși alege cuvântul celei de-a doua versiuni: „Pe orbi îi luminează de mila orbirii lor", spune, arătând că lucrarea aceasta nu vine ca răsplată a vreunei virtuți, ci din milă față de nenorocire. Iar despre întreaga lucrare a lui Dumnezeu cu omul mărturisește ceva ce atinge de-a dreptul tema de față: Dumnezeu „îndreaptă neputințele firii înseși, ridică pe cei căzuți", iar pe cei loviți de nenorocire „îi mângâie și îi restabilește".

Așezate laolaltă, cele trei mărturii asupra acestui verset alcătuiesc chiar urcușul pe care psalmul îl vestește: textul ebraic spune că Domnul deschide ochii orbilor; o versiune grecească, mărturisită de Sfântul Ioan Gură de Aur, spune că îi luminează; iar Septuaginta, pe care Biserica a citit-o și pe care traducerea noastră o urmează, spune că îi înțelepțește. Ochiul, lumina, înțelegerea: nu trei lecturi care se contrazic, ci trei trepte ale aceleiași lucrări.

Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2000, p.420 și p.610. Aceeași lucrare o mărturisește Chiril și despre Tatăl, într-un loc paralel: Dumnezeu și Tatăl „le luminează pe cele ce au nevoie prin lumina Lui, înțelepțește pe cele primitoare de înțelepciune prin înțelepciunea Lui, și împuternicește pe cele ce au nevoie de putere prin puterea Sa" (*ibidem,* Cartea a IV-a, *ad* Ioan 6,57). Înțelepțirea și luminarea sunt, așadar, la Chiril, una și aceeași lucrare a Tatălui și a Fiului - ceea ce îngăduie citirea hristologică a psalmului.

[9] TDNT, ed. cit., p. 1088: în Ioan 9 sensul literal și cel figurat al lui τυφλός se contopesc, vindecarea trupească a orbului devenind chip al luminării lăuntrice.

[10] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Psalmi*, traducere din limba greacă veche de Laura Enache, Iași, Doxologia, 2011, pp. 700-704 (omilia la Psalmul 145), aici §2, *ad loc.* Textul sună, în această traducere: „Domnul dezleagă pe cei ferecați în obezi, Domnul înțelepțește orbii. Altă versiune: «luminează»." Procedeul este caracteristic sfântului: introducerea ediției românești arată că, în tâlcuirea Psaltirii, el s-a folosit de o Psaltire aflată în uz la Antiohia, iar seriile de omilii păstrate acoperă și psalmii 119-150 (*ibidem*, Introducere). Mărturia lui are astfel greutatea unui martor textual din veacul al IV-lea, iar nu doar a unei glose exegetice: ea arată că varianta „luminează" circula efectiv, alături de *σοφοῖ* al Septuagintei. Este de observat că, în această ediție, ordinea celor două membre este inversă față de cea a ediției sinodale - orbii sunt pomeniți înaintea celor gârboviți -, ceea ce confirmă că ordinea stihurilor a variat în însăși tradiția manuscrisă greacă și că temeiul argumentului de față stă în verbele psalmului, iar nu în succesiunea lor.

În Evanghelia după Ioan, vindecarea orbului din naștere arată această legătură dintre vedere și luminare. Hristos spune: „Atât cât sunt în lume, Lumină a lumii sunt" (Ioan 9,5), iar apoi îl trimite pe orb să se spele în scăldătoarea Siloamului, după care acesta vine văzând (Ioan 9,6-7). Vindecarea trupească devine semn al unei luminări mai adânci. Hristos nu deschide doar ochii, ci deschide omul spre adevăr. Orbirea cea mai gravă nu este neputința ochilor, ci refuzul luminii - iar acest lucru nu rămâne o concluzie a cititorului, ci îl rostește Domnul însuși la capătul minunii: „Spre judecată am venit în lumea aceasta, ca cei ce nu văd să vadă, și cei ce văd să fie orbi" (Ioan 9,39). Cei ce primesc vederea sunt cei ce se știau orbi; orbesc cei ce se socoteau văzători. Tâlcuind acest cuvânt, Sfântul Chiril al Alexandriei arată că orbul „n-a văzut numai cu trupul, ci și cu mintea, fiindcă a primit credința", pe când fariseii „au pătimit contrariul", căci n-au văzut slava Lui, deși strălucea în cea mai vădită dintre minuni. Hristos, spune el, „a venit dăruind orbilor vederea prin credință", în vreme ce cei ce se socoteau binecredincioși „umblau în lipsa vederii, adică în întuneric". Cele două înțelesuri ale orbirii nu se despart, așadar, în Ioan 9: ele se măsoară unul pe altul. Iar temeiul pe care Chiril își întemeiază tâlcuirea este tocmai cel isaian: el deschide comentariul arătând că Hristos „explică pricina arătării Sale în lumea aceasta" prin cuvântul proorocului, „M-a trimis […] să vestesc robilor dezrobirea și celor orbi vederea", aducând laolaltă Isaia 61,1 și Luca 4,18.[11]

Că versetul acesta nu privește doar mila lui Dumnezeu față de câțiva neputincioși, ci vestește însăși lucrarea Celui ce avea să vină, nu este o citire a noastră: aceasta este citirea Părinților. Tâlcuind Psalmul 145, Fericitul Teodoret al Cirului nu se oprește la înțelesul de suprafață, ci leagă cuvintele psalmistului despre orbi de vestirea proorocului Isaia, aducând tocmai locul unde se propovăduiește „celor robiți lăsare, orbilor – vedere", și, alături de el, făgăduința că „vor auzi surzii cuvintele cărții, și ochii orbilor, ce sunt întru întuneric și în negură, vor vedea".[12] Cel dintâi dintre cele două texte isaiene

---

[11] Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, pp. 696-697. Este de însemnat că Sfântul Chiril își întemeiază tâlcuirea la Ioan 9 pe același text isaian pe care Fericitul Teodoret îl aduce în tâlcuirea la Psalmul 145,8 (vezi *infra,* n. 12), citându-l explicit ca fiind unul și același cu cel rostit de Hristos la Nazaret: „Duhul Domnului peste Mine, pentru care M-a uns pe Mine, M-a trimis să binevestesc săracilor, să vindec pe cei zdrobiți cu inima, să vestesc robilor dezrobirea și celor orbi vederea (Lc. 4, 18; Is. 61, 1)". Convergența celor doi Părinți - unul pornind de la psalm, celălalt de la Evanghelie, amândoi ajungând la Isaia 61 - arată că legătura dintre făgăduința isaiană, versetul psalmic și minunea din Ioan 9 nu este o construcție a exegezei moderne, ci una pe care tradiția a făcut-o dinlăuntrul ei. Adăugăm că Sfântul Chiril aduce, în același loc, și Isaia 42,7, iar traducătorul român notează, tâlcuind pasajul, că „orbul a primit nu numai vederea trupească, ci și pe cea sufletească prin credința în puterea Lui dumnezeiască", în vreme ce „fariseii n-au văzut nici trupește minunea, căutând alte explicații pentru ceea ce s-a întâmplat cu orbul" (*ibidem*, nota traducătorului *ad loc.*).

[12] Fericitul Teodoret, episcopul Kirului, *Tîlcuire a celor o sută cincizeci de psalmi ai Proorocului împărat David*, ediție îngrijită și note de Florin Stuparu, București, Editura Sophia,

este chiar cel pe care Hristos Îl citește în sinagoga din Nazaret, la începutul propovăduirii Sale, închizând cartea și mărturisind: „Astăzi s-a împlinit Scriptura aceasta în urechile voastre” (Luca 4,16-21). Așadar, cuvintele „Domnul înțelepțește orbii” nu stau singure în Psaltire: ele aparțin aceleiași făgăduințe pe care Isaia o vestește și pe care Hristos o revendică asupra Sa. Vindecarea femeii gârbove și luminarea orbului din naștere nu sunt, atunci, două minuni oarecare, alese spre ilustrare, ci împlinirea punctuală a unui program mărturisit dinainte.[13] Se cuvine spus și de ce tocmai lecțiunea greacă face cu putință această legătură. Făgăduința isaiană privitoare la orbi stă în această formă îndeosebi în Septuaginta, iar psalmul, tot în Septuaginta, nu vorbește despre deschiderea ochilor, ci despre înțelepțirea celor orbi. Cele două texte se cheamă unul pe altul în greacă mai limpede decât în ebraică - iar Biserica, citind Scriptura în greacă, a auzit chemarea aceasta și a citit psalmul hristologic.[14]

Prin urmare, soteriologic, mântuirea este și ridicare, și luminare. Dumnezeu îl ridică pe omul căzut, dar nu îl lasă într-o simplă stare de verticalitate exterioară. Îl luminează, îi curățește privirea, îi schimbă înțelegerea, îl face capabil să vadă viața în lumina Lui. Omul mântuit nu este doar un om iertat, ci un om care începe să vadă altfel: pe Dumnezeu, pe sine, pe aproapele și lumea.[15]

2018, p. 530 (tâlcuirea la Ps 145,8). Ediția reia manuscrisul tipărit întâia oară în 1840, prin purtarea de grijă a episcopului Chesarie al Buzăului. Cele două locuri isaiene aduse de Teodoret sunt Isaia 61,1 și Isaia 29,18. Este de observat că ambele figurează, independent, și în aparatul ediției critice românești a Septuagintei, care trimite la Ps 145,8b: „Cf. Is. 29,18 *sq.*; 49,9; 61,1; Lc. 4,16-21” (*Septuaginta*, vol. IV/I, ed. cit., p. 340). Convergența dintre un tâlcuitor din veacul al V-lea și aparatul unei ediții critice moderne, ajunse la aceleași trimiteri pe cont propriu, arată că legătura nu este o construcție exegetică târzie, ci una pe care textul însuși o impune.

[13] Isaia 61,1-2 în Luca 4,18-19. Menționarea vederii date orbilor (*τυφλοῖς ἀνάβλεψιν*) aparține formei pe care textul isaian o are în Septuaginta; cf. Louw-Nida, *op. cit.*, §24.38 și, pentru mesagerul din Isaia 61 care vestește vederea orbilor în versiunea LXX, TDNT, ed. cit., p. 1087. Pericopa din Nazaret este îndeobște socotită programatică pentru întreaga lucrare a Mântuitorului în Evanghelia după Luca, ceea ce leagă direct psalmul de propovăduirea lui Hristos, iar nu doar de minuni izolate.

[14] TDNT, ed. cit., p. 1087, consemnează că vindecarea orbirii face parte din vestirea mântuirii la Isaia, cu trimitere atât la locuri literale (Is 35,5), cât și figurate (Is 29,18), și precizează că mesagerul din Isaia 61,1 și urm. propovăduiește vederea orbilor „în versiunea LXX”. Pentru divergența de la Ps 145,8 însuși, vezi *supra*, n.2.

[15] Distincția aceasta - între mântuirea înțeleasă ca simplă iertare și mântuirea ca restaurare a firii - este una dintre temele stăruitoare ale teologiei părintelui Dumitru Stăniloae, care refuză reducerea mântuirii la „o simplă operație juridică, exterioară firii omenești” și arată că Sfinții Părinți „au accentuat atât de mult efectul jertfei îndreptat spre restaurarea, sfințirea și îndumnezeirea firii omenești în Hristos și prin ea în toți cei ce cred în El”. Este de însemnat că, polemizând cu teologia apuseană, el descrie starea de păcat tocmai prin imaginea pe care o poartă și verbul psalmului: aceea afirma, spune el, că „păcatul n-a slăbit și n-a strâmbat firea omenească, ci L-a jignit numai pe Dumnezeu, deci jertfa nu are ce să îndrepteze în firea

A treia lucrare este iubirea față de cei drepți: „Domnul iubește pe cei drepți". Această afirmație trebuie înțeleasă cu grijă. Ea nu înseamnă că Dumnezeu iubește doar oamenii fără greșeală, ca și cum dreptul ar fi un om impecabil. În limbaj biblic, dreptul este omul orientat spre Dumnezeu, omul care caută voia Lui, omul care cade, dar nu iubește căderea; greșește, dar nu transformă păcatul în lege a vieții sale. Dreptul nu este cel care nu mai are nevoie de Dumnezeu, ci tocmai cel care trăiește în dependență de El. Psalmii arată de mai multe ori această apropiere a lui Dumnezeu față de cei drepți. „Ochii Domnului spre cei drepți şi urechile Lui spre rugăciunea lor" (Psalmul 33,14), iar când aceștia strigă, Domnul îi aude și îi izbăvește din necazurile lor (Psalmul 33,16-18). Așadar, iubirea lui Dumnezeu față de cei drepți nu este o răsplată rece, juridică, ci comuniune, ocrotire și participare la viața Lui.[16] Privite laolaltă, cele trei lucrări ale versetului nu sunt trei fapte alăturate, ci una singură, desfășurată în trei mișcări, iar limba în care psalmul a fost citit de Biserică le leagă mai strâns decât o poate face orice tâlcuire. Cel dintâi verb, *anorthóō*, ridică ceea ce s-a plecat și, în aceeași rază a lui, reface ceea ce s-a surpat: el privește omul căzut și îl pune iarăși în picioare. Al doilea, *sophóō*, nu se oprește la ochi, ci mută omul din neputința de a pricepe în înțelepciunea care se naște din înțelegere, făcând înțelept, cum spun Părinții, „ceea ce este lipsit de înțelegere"[17]. Iar al treilea, *agapáō*, nu mai lucrează asupra unei lipse, ci mărturisește o așezare: pe cel astfel ridicat și luminat, Domnul îl iubește ca pe unul drept.

În această ordine a versetului se poate vedea o scară duhovnicească: Dumnezeu îl ridică pe omul gârbovit, îl luminează pe cel orb și îl așază pe

---

noastră". Păcatul strâmbă, iar mântuirea îndreaptă: aceasta este, în limbaj dogmatic, chiar lucrarea pe care psalmistul o mărturisește prin ἀνορθόω. Vezi Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, ediția a doua, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1997, cap. despre jertfa Mântuitorului.

[16] Precizarea nu este o atenuare pioasă, ci are temei în chiar întrebuințarea cuvântului. Louw-Nida, *op. cit.*, deosebește două accepțiuni ale lui δίκαιος: una morală, „pertaining to being in accordance with what God requires" (§88.12, în domeniul 88, *Moral and Ethical Qualities*), și una relațională, „pertaining to being in a right relationship with someone" (§34.47, în domeniul 34, *Association*), aceasta din urmă având drept text-probă Romani 1,17, redat „he who is in a right relation with God through faith shall live". Dreptatea biblică nu se lasă, așadar, cuprinsă numai în categoria conformării la o normă; ea numește deopotrivă o așezare în bună rânduială a relației cu Dumnezeu. În același sens tâlcuiește și Sfântul Ioan Gură de Aur (vezi *supra*, n.10), care deosebește cele dintâi lucrări ale psalmului de cea de-a treia: pe cele dintâi le socotește făcute nu pentru vreo vrednicie a celor ce le primesc, ci din milă față de nenorocirea lor - „Pe orbi îi luminează de mila orbirii lor, nici aceasta nu ține de vreo faptă bună a lor, ci iarăși de nenorocire" -, iar de aici trece, printr-un argument *a fortiori*, la stihul despre cei drepți: „Dar dacă pe cei aflați în nenorociri astfel îi ajută, cu cât mai mult nu se va îngriji de cei aflați în virtute?" Tot el precizează, tâlcuind stihul următor, că Dumnezeu „nu de fire Se scârbește, ci răutatea o urăște".

[17] Vezi *supra*, n. 8.

calea dreptății. Omul nu ajunge la dreptate fără ridicare și fără luminare. Dacă rămâne gârbovit, nu poate privi spre Dumnezeu; dacă rămâne orb, nu poate deosebi calea. De aceea, dreptatea nu este simplă corectitudine exterioară, ci rodul unei restaurări interioare. Spiritual, versetul devine o oglindă pentru fiecare om. Sunt gârbovit atunci când viața mea este aplecată numai spre cele pământești. Sunt orb atunci când nu mai văd păcatul ca păcat și nu mai recunosc lumina lui Dumnezeu. Sunt chemat la dreptate atunci când înțeleg că Dumnezeu nu mă ridică doar ca să mă simt mai bine, ci ca să trăiesc altfel. Ridicarea nu este finalul, ci începutul unei vieți înnoite. Aceasta este frumusețea adâncă a Psalmului 145,8: Dumnezeu nu Se mulțumește să privească omul în starea lui căzută. El nu disprețuiește pe cel gârbovit, nu abandonează pe cel orb și nu rămâne indiferent față de cel care caută dreptatea. Dumnezeu lucrează restaurator. El ridică trupul și sufletul, luminează mintea și inima, iar pe omul care se așază în voia Lui îl cuprinde în iubirea Sa.

Prin urmare, versetul nu este doar o afirmație despre bunătatea lui Dumnezeu, ci o mărturisire despre mântuire. În el se află dinamica întregii vieți duhovnicești: omul este ridicat din cădere, luminat din orbire și chemat să trăiască în dreptatea iubită de Dumnezeu. În Hristos, această lucrare se vede deplin, pentru că El este Cel Care ridică pe cei căzuți, deschide ochii și mintea celor orbi și arată că adevărata dreptate nu este despărțită de iubire, ci își are izvorul în ea.[18]

Iar dacă se cuvine să dăm un nume acestei lucrări întreite, Părinții ni l-au dat înaintea noastră. Din același verb prin care psalmistul mărturisește că Domnul îi îndreaptă pe cei gârboviți, tradiția patristică a scos un nume al lui Dumnezeu însuși: *ἀνορθωτής*, Cel ce ridică, Cel ce restaurează.[19] Nu este, așadar, o metaforă a noastră, ci un cuvânt al Bisericii: Dumnezeu nu doar face lucrări restauratoare, ci este Restauratorul. Iar restaurarea Lui nu se odihnește până când omul cel ridicat nu ajunge iarăși acolo de unde căzuse: în dragostea Celui ce l-a ridicat.

---

[18] Raportul acesta dintre dreptatea și mila lui Dumnezeu este limpezit de Sfântul Vasile cel Mare, tâlcuind un stih înrudit, în care același verb al iubirii dumnezeiești are drept obiect nu pe cei drepți, ci înseși milostenia și judecata: „Domnul iubește milostenia și judecata" (Ps 32,5). „Dacă judecata lui Dumnezeu ar fi fost numai judecată și ne-ar fi răsplătit automat după vrednicia faptelor pe care le-am făcut, ce nădejde ar mai fi? Cine dintre noi toți s-ar mai fi mântuit?", întreabă el; iar răspunsul stă în felul în care cele două lucrează împreună: „Domnul face din milostenie ajutor de judecător; o ridică pe tronul dumnezeiesc de judecată și așa judecă pe fiecare […]. Deci, nici milostenia fără judecată și nici judecata fără milă […]. Acestea sunt unite una cu alta: mila cu judecata. Asta, pentru ca nu cumva mila, fiind singură, să se îngâmfe și nici judecata, tot singură, să ducă la deznădejde." Vezi Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri, Partea întâia: Omilii la Hexaemeron, Omilii la Psalmi, Omilii și Cuvântări*, traducere, introducere, note și indici de pr. D. Fecioru, col. „Părinți și Scriitori Bisericești", vol. 17, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986, p. 250 (*Omilie la Psalmul XXXII, ad* v. 5).

[19] Vezi *supra*, n. 5.

Bibliografie

I. Izvoare

- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, ediția Sfântului Sinod, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2018.
- *Septuaginta,* vol. IV, tomul I: *Psalmii, Odele, Proverbele, Ecleziastul, Cântarea Cântărilor*, volum coordonat de Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broșteanu, în colaborare cu pr. Ioan-Florin Florescu, București–Iași, Colegiul Noua Europă–Polirom, 2006.
- Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri, Partea întâia: Omilii la Hexaemeron, Omilii la Psalmi, Omilii și Cuvântări*, traducere, introducere, note și indici de pr. D. Fecioru, col. „Părinți și Scriitori Bisericești", vol. 17, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986.
- Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Psalmi*, traducere din limba greacă veche de Laura Enache, Iași, Doxologia, 2011.
- Sfântul Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*, traducere, introducere și note de pr. prof. Dumitru Stăniloae, col. „Părinți și Scriitori Bisericești", vol. 41, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2000.
- Fericitul Teodorit, episcopul Kirului, *Tîlcuire a celor o sută cincizeci de psalmi ai Proorocului împărat David*, ediție îngrijită și note de Florin Stuparu, București, Editura Sophia, 2018.

II. Dicționare

- Kittel, Gerhard; Friedrich, Gerhard (ed.), *Theological Dictionary of the New Testament. Abridged in One Volume*, traducere de Geoffrey W. Bromiley, Grand Rapids, MI, Eerdmans, 1985.
- Lampe, G. W. H. (ed.), *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford, Oxford University Press, 1961.
- Louw, Johannes P.; Nida, Eugene A. (ed.), *Greek-English Lexicon of the New Testament Based on Semantic Domains*, New York, United Bible Societies, ^{2}1989.

III. Cărți

- Stăniloae, Dumitru, pr. prof. dr., *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, ^{2}1997.